

УДК 347.963

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАТУСУ ПРОКУРОРА В ДЕРЖАВІ

Кошман О. В.

Національна академія прокуратури України, м. Київ, Україна

У статті висвітлено перспективи розвитку статусу прокурора в державі, з урахуванням змін у законодавстві, зроблено акцент на розвиток гарантій незалежності прокурора, приділено увагу необхідності визначення статусу прокурора у відставці.

Ключові слова: статус прокурора, гарантії діяльності, повноваження прокурора.

У сучасних умовах демократичного розвитку держави та змін кримінального процесуального законодавства важливим є розвиток статусу прокурора.

У державі статус прокурора змінювався в залежності від історичного етапу розвитку країни. Це була особа, яка виконувала наглядово-обвинувальні функції, і на деяких етапах, зокрема, функцію кримінального переслідування.

Метою пропонованої статті є визначення перспектив розвитку статусу прокурора, необхідності змін у законодавстві для того, щоб прокурор був здатний виконувати покладені на нього обов'язки, мав належний захист від втручання в його діяльність не тільки при виконанні ним службових обов'язків, а й після відставки.

Проблеми визначення статусу прокурора досліджувалися в наукових працях С.А. Альперта, Д.М. Бакаєва, Ю.М. Грошевого, В.В. Долежана, В.С. Зеленецького, С.В. Ківалова, П.М. Каркача, Г.К. Кожевникова, М.В. Косюти, М.І. Мичка, О.Р. Михайленка, В.В. Сухоноса, М.К. Якимчука, а також науковцями країн СНД: Ю.Є. Винокуровим, О.Ю. Винокуровим, К.Ю. Винокуровим, Ф.М. Кобзаревим, А.Ф. Козусевим, Б.В. Коробейниковим, О.Ф. Скуратовим, О.Я. Сухаревим [7].

Удосконалення статусу прокурора потребує постійного вивчення та обговорення, особливо зараз, коли в державі відбуваються зміни кримінального процесуального законодавства, прийнято нові закони України від 7.07.2010 р.: «Про судоустрій і статус суддів», від 5.07.2012 р. «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», від 18.09.2012 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань удосконалення діяльності прокуратури».

Конституція України, Закон України «Про прокуратуру» визначили статус прокурора в державі як незалежну посадову особу, яка виконує від імені держави свої повноваження за основними напрямками роботи – функціями.

На міжнародних конференціях, – які відбулися 17.05.2012 року в Генеральній прокуратурі України «Реформування прокуратури: європейські стандарти та мі-

жнародний досвід» та 22.05.2012 року в Центрі політико-правових реформ за участю представників ГПУ, науковців, представників міжнародних організацій, – зазначено, що прокуратура в державі повинна реформуватися.

І такі заходи зроблено після прийняття нового КПК України, але потреби часу вимагають прийняття подальших кроків у реформуванні та створенні сучасної прокуратури.

На наш погляд, наступним етапом у реформуванні прокуратури повинно бути внесення змін до розділу VII Конституції України «Прокуратура» та визначення місця прокуратури в системі розподілу влади, а також статусу прокурорів.

Погоджуємося з думкою В. Підгородинського, що на тлі широкого, навіть надто широкого, суддівського імунітету викликає заперечення повна відсутність імунітету для прокурорів [8, с. 59].

Сучасний прокурор у державі з метою захисту прав і свобод громадян і інтересів держави має повноваження щодо реагування, представницькі повноваження в суді та виконує функцію кримінального переслідування. Після прийняття нового КПК України його статус у кримінальному провадженні значно змінився [3]. Він набув статус процесуального керівника досудового розслідування, який має повноваження з реагування на процесуальні порушення під час розслідування кримінальних правопорушень.

Вказані повноваження можна поділити на повноваження з проведення й погодження слідчих дій та участі в суді при розгляді клопотань про надання дозволу на проведення слідчих дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження; наглядові повноваження й повноваження прокурорів при участі в судовому розгляді справ.

Прийняття нового КПК України започаткувало зміни і в органах прокуратури всіх рівнів, а саме: ліквідування посади помічників прокурора всіх рівнів і запровадження посади прокурорів.

Згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань удосконалення діяльності прокуратури» від 18.09.2012 року внесено низку змін у Закон України «Про прокуратуру» в частині повноважень прокурорів при здійсненні прокурорського нагляду за додержанням та застосуванням законів, визначено підстави та порядок проведення прокурорських перевірок, скорочено кількість актів прокурорського реагування та залишено зі змінами як універсальний акт прокурорського реагування – подання.

Варто підкреслити, головним є те, що прокурор проводить перевірки за заявами фізичних чи юридичних осіб, зверненнями та запитамі депутатів усіх рівнів, за винятком заяв та повідомлень про кримінальне правопорушення, лише в разі їх попереднього розгляду компетентними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими чи службовими особами або неприйняття ними у встановлені строки рішень щодо цих питань.

У законі визначено й порядок оскарження постанови про проведення перевірки, запропоновано ряд змін до законодавчих актів, у тому числі до КУпАП згідно з якими посилено відповідальність посадових осіб за ухилення від виконання законних вимог прокурора.

Вважаємо, що запропоновані зміни є наступним кроком на шляху реформування прокуратури, та поділяємо думку М. В. Косяти та В.В. Долежана,

що «не варто вважати прийняття Закону від 18.09. 2012 р. суто вимушеним кроком. Він містить раціональні положення застосування яких дозволить поліпшити організацію наглядової правозахисної діяльності, обмежити прояви формалізму, гонитві за кількісними показниками на шкоду ефективності вжитих заходів, сприятиме реальному усуненню істотних правопорушень, захисту прав і свобод та інтересів держави» [10, с.17].

Але для організації діяльності прокурорів усіх рівнів та визначення їх статусу необхідною є ще одна складова – це захист прав прокурора. Неможна обговорювати статус прокурора без визначення механізму захисту його прав.

На наш погляд, прокурор повинен мати гарантії захисту проти втручання в його діяльність, як зовні прокурорської системи, так і всередині.

Є певні досягнення в соціальному захисті працівників прокуратури, але, на жаль, у зв'язку з прийняттям Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8.07.2011 року, залишилися суттєві обмеження при працевлаштуванні після звільнення з прокуратури для пенсіонерів прокуратури, на відміну від пенсіонерів органів внутрішніх справ, не тільки на державну службу, а й права займатися науково-педагогічною діяльністю, не визначено і статус прокурорів у відставці.

На нашу думку, потребує докорінного змінення порядок дисциплінарного провадження в органах прокуратури, він повинен вирішуватися керівником прокуратури після попереднього розгляду дисциплінарною комісією, до складу якої мають входити як працівники прокуратури, так і ветерани органів прокуратури. Це надасть можливість зменшити ризик порушень при дисциплінарному провадженні.

Як крок до подальшого вдосконалення статусу прокурорів необхідно розглядати прийняття Верховною Радою України 17.05.2012 року нового Закону України «Про правила етичної поведінки» та доповнення Закону України «Про прокуратуру» ст. 48-1, яка закріпила положення про введення Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури, який схвалюються на Всеукраїнській конференції працівників прокуратури й затверджується Генеральним прокурором України.

На необхідність змін статусу прокурорів та наближення їх до європейських стандартів з урахуванням особливостей кожної країни наголошує і меморандум «Про домовленість Генеральних прокурорів 11 європейських країн (членів Ради Європи), представлених на зустрічі в Каста-Пап'єрніка 7 – 9 грудня 1999 року, в якій брали участь провідні прокурори з Австрії, Чеської Республіки, Фінляндії, Федеративної Республіки Німеччини, Угорщини, Латвії, Польщі, Румунії, Словацької Республіки, Іспанії, України, представник Ради Європи, також представники «Європа-2000», а Державний Аторней Республіки Хорватії та Національний прокурор Італії з боротьби проти мафії надіслали свої пропозиції у письмовій формі.

Будучи переконаними в необхідності розвитку взаємин і співробітництва в зміцненні законності, захисту основних прав і свобод, спрямованих на припинення будь-яких порушень закону, в силу своїх власних повноважень, сторони Меморандуму ухвалили таке:

- прокурор повинен виконувати свої функції неупереджено, незалежно від будь-якого політичного тиску, відповідно до законів і етичних принципів його професії. Прокурор повинен діяти в інтересах держави й захищати державні інтереси,

має поважати, захищати та підтримувати універсальне розуміння прав людини і людської гідності;

- у деяких країнах необхідно прийняти закони про захист прокурорів та їхніх родин;

- у національному законодавстві потрібно буде врахувати міжнародні документи щодо статусу і повноважень прокуратури і прокурорів, беручи до уваги особливості кожної країни;

- зміцнювати міжнародне співробітництво й за потреби обмінюватися інформацією щодо останніх змін у законодавстві про статус прокуратури і прокурорів, головним чином, обмінюватися правовими нормами, організаційними нормами, а також їх проектами;

- мають підтримувати міжнародні контакти прокурорів на всіх рівнях і посилювати інформованість (обізнаність) прокурорів для активного співробітництва на міжнародному рівні, зокрема у формі організації міжнародних семінарів між зацікавленими країнами [9, с. 90-1].

Треба підкреслити, що розпочатий у державі процес реформування прокуратури потребує не тільки внесення змін до чинного Закону України «Про прокуратуру», але й прийняття нового Закону України «Про прокуратуру та статус прокурорів» щодо визначення статусу прокурора та всіх складових, притаманних порядку прийняття на службу в органи прокуратури, проходження служби, гарантії соціального захисту, право на відставку для прокурорів усіх рівнів, право на оскарження дій прокурора, громадські організації в органах прокуратури.

Таким чином, визначення статусу прокурора на підставі європейських стандартів з урахуванням національних особливостей стане запорукою успішного розвитку незалежної правової держави.

Список літератури

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про прокуратуру: Закон України від 05.11.1991 року № 1789-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – N 53. – Ст. 793, із змінами та доповненнями.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. – 2012. – 19 травня (№ 90–91).
4. Ківалов С.В. Сильна прокуратура по-європейські вимога часу // Вісник прокуратури. – 2007. – № 7. – С. 17.
5. Прокуратура України: навч. посіб. / В.М. Бесчастний, М.І. Мичко, О.В. Філонов та ін.; за ред. В.М. Бесчастного. – К. : Знання, 2011. – 446 с.
6. Прокуратура України: навч. посіб. /М.В. Косюта. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2010. – 404 с.
7. Прокурорський надзор: учебник / Винокуров Ю.Е. [и др.]; под общ. ред. Ю.Е. Винокурова. – 9-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2011. – 490 с.
8. Підгородинський В. Прокуратура України на передодні реформування // Вісник прокуратури. – 2012. – №8. – С. 59.
9. Вісник прокуратури. – 2000. . – № 1. – С. 90 – 91.
10. М.В. Косюта В.В. Долежан «Черговий етап реформування законодавства про прокуратуру» - /Вісник прокуратури – 2012 – № 10 . – С.17.

Кошман А.В. Некоторые аспекты развития статуса прокурора в государстве / А. В. Кошман // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2012. – Т. 25 (64). № 2. 2012. – С. 327-331.

В статье освещены перспективы развития статусу прокурора в государстве, с учетом изменений в законодательстве, сделан акцент на развитие гарантий независимости прокурора, уделено внимание необходимости определения статуса прокурора в отставке.

Ключевые слова: статус прокурора, гарантии деятельности прокурора, полномочия прокурора.

Koshman A.V. Some aspects of the development status of the prosecutor in the state / A.V. Koshman // Scientific Notes of Tavrida National V. I. Vernadsky University. – Series : Juridical sciences. – 2012. – Vol. 25 (64). № 2. 2012. – P. 327-331.

The article highlights the prospects for the development status of the prosecutor in the state, s response to changes in legislation, an emphasis on the development of guarantees independence of the prosecutor, addresses the need to define the status of the prosecutor in his resignation.

Keywords: Attorney status, guarantees of the prosecutor, the powers of the prosecutor.